

PRZEMYSŁAW SIERADZAN ▶▶

Słowo wstępne

Z ogromną radością oddajemy do rąk Czytelników specjalne wydanie tematyczne „Nowej Polityki Wschodniej” w całości poświęcone Chinom.

Państwo Środka jest fascynującą i unikalną przestrzenią cywilizacyjną o niewyobrażalnej wprost różnorodności kulturowej, lingwistycznej, etnicznej i religijnej. Zarówno ogromne terytorium i potencjał demograficzny, jak i heterogeniczność Chin sprawiają, że bardzo trudno zestawiać je z którymkolwiek państwem europejskim. Stanowią one, podobnie zresztą jak Indie, całkowicie odrębną cywilizację, i porównywać je można z kontynentem europejskim jako całością. Dokonując pewnego uogólnienia, na Chiny można spojrzeć przez pryzmat ich dwóch zasadniczych części, czy też cywilizacyjnych podsystemów. Pierwszym z nich są „Chiny właściwe”, albo też „macierz chińska” – terytoria zamieszkiwane przez grupę etniczną Han, będące kolebką cywilizacji chińskiej.

„Chiny właściwe” otaczają rozległe terytoria zamieszkałe przez ludność niechińską. Pierwszym z nich jest prowincja Xinjiang, terytorialnie odpowiadająca wschodniej części historycznego Turkiestanu. Niemal połowę jej mieszkańców stanowią wyznający islam Ujgurzy, należący do rodziny ludów turkijskich. Kolejnym z tych terytoriów jest Tybet, fascynujący cały świat swoim dziedzictwem filozoficznym, religijnym i duchowym oraz bogactwem sztuk wizualnych. Trzecim terytorium jest nadzwyczaj różnicowany etnicznie

zróznicowany Qinghai (w przeszłości należący do tybetańskiej przestrzeni kulturowej, obecnie zamieszkiwany przede wszystkim przez Chińczyków Han, Tybetańczyków i chińskojęzycznych muzułmanów Hui), czwartym zaś Mongolia Wewnętrzna. Wszystkie te ziemie weszły w skład państwa chińskiego w czasie rządów mandżurskiej dynastii Qing (1644–1911). Warto dodać, że niezwykle skomplikowaną mozaikę etnokulturową, zdominowaną przede wszystkim przez autochtoniczne ludy tajskie i birmańskie (między innymi Zhuang, najliczniejszą z grup etnicznych Chin), stanowią południowe prowincje Guangxi, Guizhou i Hunan. Historycznie odrębna kulturowo, lecz obecnie w znacznej mierze zsinizowana, jest położona w pobliżu Półwyspu Koreańskiego Mandżuria (obecnie na terenie tej krainy geograficznej, określanej dziś po prostu jako Chiny Północno-Wschodnie, położone są trzy prowincje – Heilongjiang, Jilin i Liaoning). Wymienione powyżej regiony z punktu widzenia geopolityki pełnią rolę swoistych buforów terytorialnych i strategicznych. Bufory te często uzyskiwały niezależność od jądra chińskiej cywilizacji, gdy ośrodek siły reprezentowany przez chińską macierz był słaby, natomiast w okresach potęgi Chińczyków znajdowały się w strefie wpływów Państwa Środka.

Naprzemienne procesy jednoczenia i dezintegracji dotyczyły nie tylko peryferyjnych terytoriów odmiennych kulturowo od macierzy, ale także jądra chińskiej cywilizacji. Pierwsze zdanie jednego z największych arcydzieł chińskiej literatury *Opowieści o Trzech Królestwach* autorstwa Luo Guanzhonga, brzmi: „Jest powszechnie znaną prawdą, że wszystko co było przez długi czas podzielone, na pewno się zjednoczy, a wszystko co było przez długi czas zjednoczone, na pewno się podzieli”. Kolejne etapy dziejów Państwa Środka idealnie egzemplifikują tę maksymę. W historii Chin okresy potęgi i rozkwitu przeplatały się z okresami dezintegracji i rozpadu. Dziewiętnasty wiek, gdy Chiny stały się przedmiotem faktycznego rozbioru dokonanego przez mocarstwa kolonialne, przeszedł do historii jako „stulecie hańby”. Po detronizacji mandżurskiej dynastii Han, ustanowieniu republiki i śmierci autorytarnego prezydenta Yuan Shikajia w 1916 roku państwo faktycznie rozpadło się na niezależne terytoria władane przez lokalnych militarystów. Proces jednoczenia rozpoczęła nacjonalistyczna partia Guomindang w 1928 roku, jednak przerwało go tragiczne interludium brutalnej japońskiej okupacji z lat 1937–1945 (poprzedzonej aneksją Mandżurii w 1931 roku),

a następnie wojna domowa. Dzieła zjednoczenia i centralizacji państwa dokończyła Komunistyczna Partia Chin pod przywództwem Mao Zedonga po zwycięstwie w 1949 roku.

Pierwsze dekady istnienia Chińskiej Republiki Ludowej były bardzo turbulentne, a ich ocena jest przedmiotem sporów chińskich i zagranicznych historyków. W 1978 roku Chiny pod przywództwem Deng Xiaopinga wkroczyły na drogę dynamicznego, bezprecedensowego w najnowszej historii ludzkości rozwoju. Wytyczony przez reformatora kurs kontynuowali kolejni liderzy Państwa Środka, wprowadzając je w okres Wielkiego Renesansu. Początkowo spektakularny rozwój dokonywał się na wschodnim wybrzeżu, z czasem objął jednak także interior i regiony peryferyjne. Dziś Chiny przeżywają rozkwit gospodarczy i cywilizacyjny, zdumiewając cały świat swoimi osiągnięciami. Kontrola Pekinu nad niestabilnymi strefami buforowymi wydaje się niezachwiana. Chiny postawiły daleko w przeszłości głęboki kryzys cywilizacyjny, a ich dzisiejsza potęga przywodzi na myśl chwalebne czasy rządów dynastii Han i Tang.

Chiny fascynują zarówno swą fascynującą kulturą i porywającą historią, jak też i swoim imponującym wieloaspektowym rozwojem. Różnorodność cechująca tę unikalną cywilizację znalazła swoje odzwierciedlenie w treści wydania specjalnego „Nowej Polityki Wschodniej”. Na łamach wydania opublikowano artykuły poświęcone bardzo różnym tematom, których wspólnym mianownikiem jest cywilizacja chińska. Czytelnik odnajdzie tu teksty dotyczące historii dyplomacji, stosunków międzynarodowych, ekonomii, handlu zagranicznego oraz lingwistyki. Dwa artykuły poświęcone są urzeczywistnianej przez Chińską Republikę Ludową transkontynentalnej strategii „Jeden Pas-Jedna Droga”, będącej prawdopodobnie największym projektem infrastrukturalnym w dziejach świata.

Artykuł Bi Wei zatytułowany *The First Contacts between China and Poland in History* przenosi Czytelnika w fascynujące czasy mongolskiej Ordy – największego imperium kontynentalnego w dziejach ludzkości. Autorka opisuje, jak za sprawą podbojów walecznego Czyngis-chana i jego wielkich następców doszło do pierwszych kontaktów posko-chińskich. Tekst Saltanat Kuzembayevej pod tytułem *Participation of Kazakhstan in the Chinese “One Belt, One Road” Initiative: Advantages, Problems and Prospects* podejmuje temat fundamentalnej roli, jaką w projekcie „Jeden Pas-Jedna

Droga”, tak często porównywanym do historycznego Wielkiego Szlaku Jedwabnego, odgrywa najrozleglejsze państwo Azji Centralnej. Zacieśniająca się od trzech dekad współpraca chińsko-kazachstańska bez wątpienia fundamentalnie zmieniała geopolityczny i geoeconomiczny układ sił w sercu kontynentu azjatyckiego, nie jest jednak, zwłaszcza w ostatnich latach, wolna od problemów, trudności i wzajemnej nieufności. Artykuły Joanny Grzybek *Determinanty zachowań konsumentów społeczeństwa chińskiego w ujęciu interdyscyplinarnym* oraz Elżbiety Kolasińskiej *Konsumpcja dóbr luksusowych w Chinach* zapoznaje Czytelnika ze współczesnym społeczeństwem chińskim postrzeganym przez pryzmat konsumpcji rozumianej jako fenomen nie tylko ekonomiczny, ale także psychospołeczny i behawiorystyczny. Studium Marzeny Mruk *Wybrane aspekty stosunków chińsko-francuskich w XXI wieku* poświęcone jest rosnącemu znaczeniu relacji Pekinu i Paryża, bez których nie sposób zrozumieć złożoności dzisiejszej architektury geopolitycznej świata. Autorka słusznie ukazuje, że relacje te przypominają sinusoidę z naprzemiennie występującymi okresami bliskiej współpracy i narastającej nieufności. Michał Zaremba w swojej pracy *Wielki Nieobecny. Indie wobec inicjatywy Pasa i Drogi* ukazuje złożoność relacji dwóch wielkich mocarstw położonych po dwóch stronach Himalajów. Autor w zarysie przedstawia wyboiste dzieje interakcji chińsko-indyjskich, przez ich pryzmat wyjaśniając sceptycyzm i obawy Delhi wobec strategii Pasa i Szlaku. Artykuł Zuzanny Kamykowskiej *Przemiany na chińskim rynku sztuki w latach 1949–2019* ukazuje w zarysie dzieje handlu dziełami o wartości artystycznej od czasów najdawniejszych, koncentrując się na siedemdziesięcioletniej historii Chińskiej Republiki Ludowej. Autorka opisuje bezprecedensowy wzrost wartości i znaczenia, jaki dokonał się na chińskim rynku sztuki od lat osiemdziesiątych XX w. - zajmuje on obecnie drugą pozycję na świecie, a domy aukcyjne Państwa Środka zyskują światową renomę. Studium Ting-Yu Lee zatytułowane *Language Change in Progress: Chinese Internet Lexicon and the Symbolic Meaning in the Harmonious Society* poświęcone jest zagadnieniom socjolingwistyki, przede wszystkim fundamentalnym przemianom języka, struktur symbolicznych i dominujących wzorców komunikacji interpersonalnej, które wiązały się z popularyzacją internetu. Wydanie specjalne zwieńczone jest recenzjami czterech monografii poświęconych relacjom Wschodu i Zachodu, problemom

rozwoju gospodarek azjatyckich, bezpieczeństwo informacyjnego państwa oraz kryptografii w łączności wojskowej.

Jestem pewien, że w tak zróżnicowanym wydaniu „Nowej Polityki Wschodniej” każdy miłośnik i pasjonat Chin odnajdzie dla siebie wiele inspirujących treści, wiadomości, faktów i ich interpretacji, ujęć syntetycznych i analitycznych. Z ogromną radością i satysfakcją zapraszam zatem do lektury!

Przemysław Sieradzan

